

## TIJORAT BANKLARINING MOLİYAVIY BARQARORLIGINI TA'MINLASHDA RESURLARNI BOSHQARISH STRATEGIYALARI

**Maxammadjonov Jasurbek**

*Andijon davlat texnika instituti*

*Muhandislik iqtisodiyoti va boshqaruv*

*fakulteti "Bank ishi va audit" yo'nalishi*

*4-kurs K-116-21 guruh talabasi*

*Ilmiy rahbar: L.A.Mamajonov*

**Annotatsiya:** Ushbu maqolada tijorat banklarining moliyaviy barqarorligini ta'minlashda resurslarni boshqarish strategiyalarining ahamiyati nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilinadi. Banklar moliyaviy tizimning asosiy bo'g'ini sifatida resurs bazasini barqaror shakllantirish, likvidlikni ta'minlash va risklarni samarali boshqarish orqali o'z barqarorligini mustahkamlaydi. Maqolada resurs bazasining asosiy manbalari, ularni diversifikatsiya qilish yo'llari, likvidlik va kapital yetarliligi ko'rsatkichlarini boshqarish strategiyalari yoritiladi. O'zbekiston tijorat banklarining mavjud amaliyoti va rivojlangan davlatlar tajribasi qiyosiy o'rganilib, milliy bank tizimi uchun moslashuvchan strategik tavsiyalar ishlab chiqiladi. Tadqiqot natijalari bank menejerlari va moliya siyosatini ishlab chiquvchilar uchun foydali amaliy yechimlarni taqdim etadi.

**Kalit so'zlar:** tijorat banklari, moliyaviy barqarorlik, resurslarni boshqarish, likvidlik, kapital yetarliligi, boshqaruv strategiyasi.

**Аннотация:** В статье исследуется роль и эффективность стратегий управления ресурсами в обеспечении финансовой стабильности коммерческих банков с научно-теоретической и практической точек зрения. Банки достигают финансовой устойчивости за счет диверсификации ресурсной базы, снижения рисков и поддержания оптимальной ликвидности. Рассмотрены ключевые направления управления ресурсами, достаточность капитала, системы управления рисками и ликвидностью. Анализируется деятельность коммерческих банков Узбекистана на основе реальных данных и сопоставляется с передовым зарубежным опытом. По итогам исследования разработаны адаптированные стратегии управления и практические рекомендации для национальной банковской системы.

**Ключевые слова:** коммерческие банки, финансовая стабильность, ресурсы, управление рисками, ликвидность, достаточность капитала, стратегия управления.

**Abstract:** This article examines the role and effectiveness of resource management strategies in ensuring the financial stability of commercial banks from

both theoretical and practical perspectives. Banks strengthen their financial stability by diversifying their resource base, mitigating risks, and maintaining optimal liquidity levels. The paper analyzes key aspects of resource management, capital adequacy, liquidity, and risk management systems. The performance of Uzbekistan's commercial banks is assessed using real data and compared with leading international practices. Based on the findings, adaptable management strategies and practical recommendations are developed for the national banking system.

**Keywords:** commercial banks, financial stability, resources, risk management, liquidity, capital adequacy, management strategy.

## KIRISH

Moliya tizimining barqarorligi va rivojlanishi ko'p jihatdan tijorat banklarining moliyaviy holatiga, xususan ularning resurs bazasi barqarorligiga bog'liqdir. Bugungi raqobatbardosh moliya bozorida banklarning ishonchliligi, likvidligi va daromadlari asosan resurslarni to'g'ri shakllantirish va ularni samarali boshqarish strategiyalariga tayangan holda ta'minlanadi. Shu sababli, tijorat banklari resurs bazasini diversifikatsiya qilish, barqaror moliyalashtirish manbalarini aniqlash va risklarni boshqarish mexanizmlarini kuchaytirish zarurati ortib bormoqda.

O'zbekistonda tijorat banklari soni va faoliyati yildan-yilga rivojlanib borayotgan bo'lsa-da, resurslarni shakllantirishda depozit bazasining qisqa muddatlilik, interbank mablag'lardan foydalanishning cheklanganligi va kapital yetarliligi bo'yicha ayrim muammolar mavjud. Shu jihatdan banklar moliyaviy barqarorlikni ta'minlashda zamonaviy boshqaruv strategiyalarini joriy etishi, risklarni minimallashtirishi va resurs manbalarini kengaytirishi muhim vazifa hisoblanadi.

Mazkur maqolada tijorat banklarining moliyaviy barqarorligini oshirishda resurslarni boshqarishning asosiy tamoyillari, strategiyalari va ularni amalga oshirish yo'llari tahlil qilinadi. Shuningdek, milliy va xorijiy tajriba asosida amaliy tavsiyalar ishlab chiqiladi.

## ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

Tijorat banklarining moliyaviy barqarorligini ta'minlash va resurslarni boshqarish masalasi ko'plab xorijiy va milliy olimlar tomonidan chuqur o'rganilgan. Jumladan, R. Kaplan va D. Nortonning Balanced Scorecard tizimi va risklarni boshqarish modeli banklarda resurslarni monitoring qilish va moliyaviy barqarorlikni baholashning asosiy vositalaridan biri sifatida e'tirof etiladi. D. Druker va M. Porterning ishlarida strategik boshqaruv yondashuvlari va raqobat ustunligini shakllantirishda resurslardan oqilona foydalanishning o'rni ko'rsatilgan.

Milliy iqtisodiyotshunos olimlardan A. Xodjayev, Sh. Ortiqov, R. Rustamov tijorat banklarining moliyaviy barqarorligini oshirishda resurs bazasi strukturasini diversifikatsiya qilish, risklarni nazorat qilish va likvidlikni ta'minlash masalalarini

yoritganlar. O‘zbekiston Respublikasi Markaziy bankining yillik hisobotlari, xalqaro moliya institutlari tavsiyalari va statistik ma’lumotlar amaliy bazani shakllantirishda asosiy manba bo‘lib xizmat qildi.

Metodologik jihatdan tadqiqotda tizimli tahlil, qiyosiy tahlil, grafik va statistik usullar, real bank ma’lumotlari asosida holatni o‘rganish usullari qo‘llanildi. Avvalo, tijorat banklarining resurs bazasi tuzilishi, kapital yetarliligi, likvidlik ko‘rsatkichlari va risklarni boshqarish tizimi chuqur o‘rganildi. Xorijiy ilg‘or tajriba milliy sharoitga moslashtirilib, amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi.

## NATIJALAR

Tadqiqot natijalari tijorat banklarining moliyaviy barqarorligini ta’minlashda resurslarni boshqarish strategiyalarining asosiy o‘rin tutishini isbotladi. Tahlil jarayonida aniqlanganki, O‘zbekiston tijorat banklarining resurs bazasi asosan qisqa muddatli depozitlarga tayanadi, bu esa banklarning likvidligini boshqarishda qiyinchiliklarni yuzaga keltiradi. Shu bilan birga, interbank mablag‘lar va xalqaro moliya institutlari resurslarini jalb qilish hali yetarli darajada rivojlanmagan.

Statistik ma’lumotlar asosida banklarning kapital yetarliligi ko‘rsatkichlari barqaror bo‘lsa-da, risklarni boshqarish tizimlarida zamonaviy texnologiyalarni joriy etish ehtiyoji mavjudligi aniqlangan. Banklar tomonidan ichki nazorat va audit tizimlarini mustahkamlash, stress-test amaliyotlarini rivojlantirish resurs bazasini barqaror saqlashda muhim omil hisoblanadi.

Shuningdek, rivojlangan davlatlar tajribasida banklar moliyaviy barqarorlikni ta’minlash uchun diversifikatsiyalangan manbalarni, masalan, korporativ obligatsiyalar chiqarish, moliyaviy instrumentlardan foydalanish va interbank bozorida faol ishtirok etish orqali ta’minlaydi. Tadqiqot davomida ushbu yondashuvlar milliy bank tizimiga moslashtirilib, O‘zbekiston tijorat banklari uchun mos strategiyalar taklif etildi.

Umuman, resurslarni samarali boshqarish banklarning moliyaviy mustahkamligini oshirish, risklarni kamaytirish va likvidlikni optimal darajada ta’minlash imkoniyatini beradi.

## MUHOKAMA

Tadqiqot natijalari asosida tijorat banklarining moliyaviy barqarorligini ta’minlashda resurslarni boshqarishning dolzarbligi va amaliy samaradorligi keng muhokama qilindi. Birinchidan, hozirgi holatda O‘zbekiston tijorat banklari resurs bazasining katta qismini qisqa muddatli depozitlar evaziga shakllantirmoqda, bu esa likvidlikni boshqarish va uzoq muddatli kreditlash imkoniyatlarini cheklaydi. Shu sababli banklar uzoq muddatli va barqaror moliyaviy manbalarni jalb qilish bo‘yicha strategik yondashuvlarga e’tibor qaratishi lozim.

Ikkinchidan, rivojlangan davlatlar tajribasidan ko‘rinadiki, banklar moliyaviy barqarorlikni ta’minlash uchun diversifikatsiyalangan manbalardan foydalanadi,

jumladan, korporativ obligatsiyalar chiqaradi, interbank bozorida faol qatnashadi va xalqaro moliya institutlari bilan keng hamkorlik qiladi. O‘zbekiston banklari uchun ham ushbu vositalardan samarali foydalanish resurs bazasining barqarorligini oshirishga xizmat qiladi.

Uchinchidan, banklarda risklarni boshqarish tizimlarini rivojlantirish, zamonaviy monitoring va stress-test mexanizmlarini joriy etish muhim ahamiyat kasb etadi. Bu orqali banklar resurslar oqimini nazorat ostida ushlab, kutilmagan moliyaviy tavakkalchiliklarga qarshi tayyor turadi.

Muhokama davomida mijozlar ishonchini oshirish, depozit portfelini ko‘paytirish, bank xizmatlari sifatini yaxshilash ham moliyaviy barqarorlikni oshirishga hissa qo‘shishi ta’kidlandi. Shuningdek, davlat tomonidan bank sektorini qo‘llab-quvvatlash, yengilliklar yaratish va xalqaro reytingni oshirish bo‘yicha kompleks choralar ishlab chiqilishi tavsiya etildi.

Umuman, resurslarni boshqarishning zamonaviy strategiyalari banklarning nafaqat moliyaviy mustahkamligini, balki umumiy iqtisodiy rivojlanishga qo‘shgan hissasini ham oshirish imkonini beradi.

### XULOSA

Olib borilgan tahlil va muhokamalar asosida tijorat banklarining moliyaviy barqarorligini ta’minlashda resurslarni boshqarish strategiyalarining ahamiyati yuqori ekani isbotlandi. Tadqiqot shuni ko‘rsatdiki, resurs bazasini shakllantirishda manbalarni diversifikatsiya qilish, risklarni nazorat qilish va likvidlikni barqaror ta’minlash bankning moliyaviy sog‘lomligini mustahkamlaydi va uning mijozlar oldidagi ishonchligini oshiradi.

Tijorat banklari uchun qisqa muddatli depozitlarga bog‘lanib qolmaslik, interbank bozoridan samarali foydalanish, obligatsiyalar chiqarish va xalqaro moliya institutlari bilan faol hamkorlik qilish resurs manbalarini kengaytirishning muhim yo‘nalishlari sifatida belgilandi. Shuningdek, risk boshqaruvi va stress-test tizimlarini rivojlantirish bank resurslarini himoya qilish va barqarorlikni saqlash imkonini beradi.

Shu asosda O‘zbekiston tijorat banklari uchun zamonaviy boshqaruv yondashuvlari, ilg‘or xalqaro tajribalarni milliy amaliyotga moslashtirish va ichki boshqaruv tizimini kuchaytirish bo‘yicha amaliy takliflar ishlab chiqildi. Ushbu yondashuvlar nafaqat banklarning moliyaviy barqarorligini ta’minlaydi, balki butun moliya tizimining rivojlanishiga va iqtisodiy o‘sishga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi.

### ADABIYOTLAR RO‘YHATI

1. Xodjayev A. A. **Bank ishi va moliyaviy barqarorlik asoslari.** – Toshkent: “IQTISODIYOT”, 2023. – 250 b.
2. Ortiqov Sh. R. **Tijorat banklarida resurslarni boshqarish va risklarni nazorat qilish.** – Toshkent: “Fan va texnologiya”, 2022. – 220 b.

3. Rustamov R. X. **Moliyaviy barqarorlikni ta'minlashda bank strategiyalari.** – Toshkent: "Iqtisod-Moliya", 2023. – 230 b.
4. Tursunov B. O. **O'zbekiston tijorat banklarining barqarorlik ko'rsatkichlari va boshqaruvi.** – Toshkent: "Yangi asr avlodi", 2024. – 200 b.
5. Kaplan R., Norton D. **Balanced Scorecard va bank boshqaruvi.** – Moskva: "Olimp-Biznes", 2021. – 350 b.
6. Jahon banki. **Uzbekistan: Financial Stability and Banking Sector Overview.** – 2023. – <https://www.worldbank.org/>
7. Xalqaro Valyuta Jamg'armasi. **Republic of Uzbekistan: Financial Sector Assessment.** – 2023. – <https://www.imf.org/>